

Vejle, omkring nytår 1999

Jørgen Møballe, Alpevej 17, 7120 Vejle Ø, tlf. 75815131

Foredrag i Lokalthistorisk Forening i Tønder

Om at være uddannet på Tønder Statsseminarium

i første halvdel af 60 -erne

og især hvad det kan føre med sig

Indledningsvis takker jeg for invitationen til at være her i aften og håber, at der fra forsamlingen vil lyde kommentarer og tilråb, så aftenen i højere grad kan få præg af en komsammen og ikke så meget et foredrag. Et manuskript har jeg nu lavet for at kunne sikre mig, at jeg holder mig på den rigtige side af sandhedsgrensen, men jeg vil bestemt ikke insistere på ikke at overskride den, altså springe over i fiktion.

Definitionen på en Gentleman: Én der ejer en banjo, men undlader at spille på den. Da jeg ikke er nogen gentleman, skal der nu synges "An Der Schlacht Bei Terkelsból" med tankeflugt tilbage til hine minderige aftner, når Mess kom slæbende med en bunke spritdupligerede sange og sin kone, der som alibi for tilstedeværelsen medbragte en harmonika. Så blev der foranstaltet alsang og drukket øl eller fortæret te og hveder i den skumle festsal med det store uindrammede Skovgaardsbillede med falke, der tilbydes friskt udskåret kød.

Det er lidt af en satsning, jeg her giver mig ud i, for sagen er den, at jeg efter en lungetransplantation i 1992 måtte gå på pension i 1995 med en kronisk afstødning af lungerne og derefter få foretaget en enkelt lungetransplantation. (jeg kan derfor kun ytre mig i mono). Lægerne sagde, at overlevelsesprocenten var 0. Nu er den 20. Operationen er foretaget 5 gange, så jeg står altså for de 20 procent.

Men altså, da jeg gik fra jobbet, blev jeg af venlige mennesker opfordret til at skrive en bog til arvtagerne om de pædagogiske, didaktiske og metodiske ideer, jeg havde drevet skole efter. Med de ret ringe odds, jeg var stillet i udsigt, måtte jeg sige nej til den opfordring og i øvrigt lade forstå, at den slags ikke var egnet til bogform. Andres erfaringer er billet til det tog, der er kørt, sagde Sartre så rammende, dengang han var moderne.

Undervisning omfatter alle livets facetter. De skal sådan set bare erkendes, systematiseres, tilpasses elevens niveau, formidles og have en reel brugsværdi for eleven. - Det var så den bog.

Så fik jeg imidlertid en henvendelse her fra Tønder, Lokalhistorisk Forening om at bidrage med et indslag om min måde at gå på seminarium på i 60-erne, og så måtte jeg naturligvis genoverveje min skråsikkerhed. Det var selvfølgelig en udfordring, der ikke kunne sidde overhørig. Så nu skal vi se, hvad det kan føre med sig

Jeg har forestillet mig, at jeg fortæller om min såkaldte karriere og nu og da kaster et tilbageblik til seminarietiden og ser, om der er sammenhænge i tingene. Jeg kan godt røbe, at det er der i høj grad!

Jeg dimitterede i 1966, så spørgsmålet må være: Havde jeg lært noget, som kunne anvendes helt frem i 1990-erne?

Havde Henriksen, Enemark, Ålykke, Schoubye, Meesenburg, Kromann, Sørensen (Stjane), Hansen (Frede), Adolphsen, Boysen, Thomsen, Langkilde, Steen, Japsen, Brahm, ja sågar Nyholm fået noget ud af deres møje?

Jeg er født og opvokset i Tønder, hvor horisonten som bekendt er temmelig flad. Jeg gik på øvelsesskolen til 5. klasse og måtte skifte til Kommuneskolen for at få den dersens realeksamen. Det var en noget klam overgang, og oplevelsen står for mig som noget, der var autoritært og glædesløst. Men oplevelsen overbeviste mig dog om én ting.

Det der med undervisning kunne gøres bedre.

Jeg var ret engageret i FDF hos Jens Bach og Svend Schmidt og en lang række seminarister (Boas brødrene, Helge Broholdt og hvad de ellers hed). Disse folk og så Ernst Størner og messingorkestret gjorde sit til, at jeg ville være lærer. Samtidig fik jeg et aftenjob på Ungdomsborgen sammen med Anders Mielke og Axel Graversen som praktisk gris hos Åge Damgård, og på den måde blev motivationen yderligere skærpet. Jeg var ved at få en fornemmelse af, hvad metieren egentlig gik ud på.

I hine tider blev den dengang eksisterende lærermangel afhjulpet ved, at halvfærdige lærere blev ansat i et halvt år i vikariater. Vi "kom på græs", hed det, og på den måde kom jeg til Viborg på en stor byskole som lærer på alle klassetrin fra 1.- til 9. - og i fag spændende fra gymnastik til bibelhistorie. Det mindede utrolig meget om Kommuneskolen i Tønder. Der var et markant hirkisk system i lærerkollegiet, og det havde naturligvis en afsmittende virkning på eleverne, der styredes med præfektens hårde hænder. Jeg erkendte hurtigt, at jeg måtte finde en anden skolevirksomhed end folkeskolen, hvis mit ungdommelige engagement skulle kunne udfoldes.

Vel tilbage på seminariet læste vi tidsskriftet "Unge Pædagoger" i de timer, der hed frilæsning på psykologiholdet hos Steen, og et af de utallige særnumre af dette rabiate tidsskrift fra midten af 60-erne handlede om specialundervisning af åndssvage. Det var Socialstyrelsens undervisningsafdeling, der på det tidspunkt blev ledet af forsorgschef N. E. Bank Mikkelsen og hans undervisningsinspektør, Holger Rasmussen, der var ved at etablere undervisningstiltag, der havde ambitioner om at være visionære og moderne. Kort forinden havde Bank Mikkelsen påkaldt sig verdenspressens opmærksomhed ved i Californien på et pressemøde med selveste guvernøren at udtale, at man i Danmark behandlede svin bedre, end man her behandlede de åndssvage. Guvernøren hed forresten Ronald Reagan. Den Mikkelsen ville jeg da godt arbejde for, så det endte med, at jeg blev ansat i det foretagende. Jeg blev gift med Krista, der stadig gik på seminariet. Vi arrangerede os med at jeg blev lærer på ungdoms- og landbrugsskolen på Livø, en skole for arbejdsduelige åndssvage mænd, og Krista kunne flytte seminarium til Ranum.

Livø-skolen var noget af en specialitet. Øens funktion som anbringelsesanstalt for kriminelle mænd var lige blevet afviklet, men desværre havde man heller ikke her sørget for en tilpasning af personalet til den nye funktion - det gamle fængselspersonale skulle i vid udstrækning genbruges og indgå i skolens samlede ressource, så hvad pædagogisk nytænkning og moderne undervisning angik, stod det småt til. Indlæringen i landbruget

foregik stadig med tæv og straffearbejde, som at grave store marksten frem med håndkraft, mens funktionæren holdt ved siden af med traktoren kørende og høj grab-føring. Vi var tre nyansatte lærere og en skoleleder til at styre et halvt hundrede knægte. Desuden skulle vi varetage undervisningen af funktionærbørn på klasseniveau 1. - 7.

Der opstod hurtigt en vild konflikt mellem den ret unge "Åndssvageforsorgs Lærerforenings" medlemmer og det magtfulde personaleforbund, som organiserede det øvrige personale på øen. Bølgerne gik højt i Livø Bredning i disse år. Vort arbejde gik ud på at få lært knuderne at læse og regne, og det foregik med standardiserede undervisningsmaterialer - oven i købet af svensk oprindelse ("Palin" hed det vist). Den enkelte elev kunne kun få ganske få ugentlige timer, så det hele var ret håbløst. De kom fra hele landet og havde som regel en lang institutionsbaggrund med sig, så de var særdeles veltrænede i en hjælpeløshedens anstaltsadfærd. Vi skolelærere sad i lange nætter og forsøgte at beskrive, hvordan vi skulle få ændret hele tilbuddet, så vi kunne leve op til egne ambitioner og andres forventninger, og vi skrev og redigerede romantikke undervisningsplaner på livet løs.

Fra ministeriet - Nathalie Lind var socialminister - blev der postet mange penge i særforsorgen, og vi fik mange materielle ønsker opfyldt. Pludselig en dag fik vi bevilget et helt nyt vekselstrømsanlæg til afløsning af det gamle jævnstrøms -.

Et kabel trukket fra fastlandet ville være for kostbart og ville også udgøre en miljørisiko for østerskompagniet. Så nu skulle vi have rigtig strøm. Der kom store transporter med hyrede færger til øen, og man hev og sled med gigantiske dynamoer og dieselmotorer. Endelig var der afveksling (med vekselstrøm som tema) i dagligdagen, og tosseerne var faktisk ret engagerede i projektet. Der skulle jo slæbes en del ting. Men se om de ikke også begyndte at stille spørgsmål om det, der skete - de var slet ikke så dumme endda. Vi sprang på engagementet og begyndte at undervise i fysik og elektronik. Eksperterne var jo på øen og kunne supervise os og deltog af og til i undervisningen som gæstelærere. Her oplevede jeg for første gang noget, vi siden kaldte relevanspædagogik, der består i, at indlæringen sker parallelt hos lærer og elev, og at eleven må argumentere for at få mere at vide. De skal nysgerrig- gøres og lære, at det koster sved og tårer at udvikle sig. Det satte skred i tingene. Lærerne oplevede samme eufori, og vi oplevede det, man kunne kalde korporaleffekten, når vi med åben pande kastede os ud i vanskelige eksperimenter. ("Det der er godt nok til mine mænd, er godt nok til mig") Men hov, det var jo faktisk den form for pædagogik, jeg selv havde været udsat for hos Mees, når vi sprang rundt i klitlandskaberne på Sild, Taunusbjergenes vinmarker eller Bornholmske klippespalter, og hvad han ellers udsatte os for. Jo, der var forbindelse til seminarietiden.

På Livø beskrev vi fortsat vores undervisningsplaner, og efterhånden fattede kollegaer fra andre egne af landet interesse for det, vi lavede . Der kom jævnligt besøg af skoleledere og vupti - pludselig så vi vores projekter blive realiseret i Århus, så på Sydsjælland og efterhånden rundt i hele landet. Vi blev enige om, at det, at andre huggede vores ideer, ville vi optage som en kompliment, og så i stedet skynde os at få nogle nye, og den holdning har

jeg herefter altid efterlevet. Så gentager man ikke sig selv - man fornyr sig - der improviseres og eksperimenteres. Var det måske ikke også det, vi gjorde på formningsholdet på Tønder Seminarium hos Hans Henriksen, når han slæbte os til udstillinger og stimulerede netop til opdagelse af nye udtryksformer og holdninger. Sådan et besøg på Silkeborg Kunstmuseum eller Charlottenborgs efterårsudsalling eller den såkaldte Å-udstilling i Sønderjyllandshallen fulgt op af nogle udfordrende oplæg kunne virkelig få flyttet noget hos folk af min slags. Vi lærte at kopiering kunne enhver idiot finde ud af, men at starte nye strømninger og forny sig eller bruge andres opdagelser på en ny og overraskende måde - det var kunsten.

En anden af de epokegørende iagttagelser, der kunne gøres ved omgang med toserne fra Livø, var, at alle deres normer og opfattelser af mode, sprog og moralbegreber - alt sammen var det mindst én generation for gammelt. De havde personalets holdninger eller måske forældrenes. På de betingelser var der ikke meget håb om, at få undervisningen til at lykkes, så en smuk forårsdag i 1967 besluttede vi, at nu skulle de "sagtsusemig opdateres" (citat: kollega og talepædagog, Spanggård), så herefter blev undervisningsmaterialer og andet fortidigt skrottet, og en epoke af relevant fremadskuende undervisning tog sin begyndelse. Det var en kompliceret proces, for på bjerget i de magtfulde medicinerkredse var der bestemt ikke interesse for, at objekterne for deres forskning skulle bevise, at miljøets indflydelse måske var endog mere betydningsfuldt end arvens -. Uha ! det var kættersk at prøve på at bringe den slags forslag til torvs, og i mange år stod der en sand strid mellem læger og lærere internt i særforsoegen. Vi gik hen og vandt til sidst. I dag er læger tilknyttet behandlingen af udviklingshæmmede på konsulentvilkår, men der står stadig i lærebøgerne på det medicinske studium, at åndssvaghed er en statisk tilstand. Diskussionen om arv og miljø fik jeg jo ind på seminariet i Steens psykologiundervisning, og ved samtidig at bruge egen sund fornuft og erfaring, er jeg stadig en svoren tilhænger af troen på, at miljøets betydning for personlighedens udvikling er altafgørende. Jeg hører altså stadig til dem, der mener, at i den tidligste påvirkning af menneskebørnene sås kimen til mulighederne for succes/fiasco her i livet.

Den 21. august 1968, den dag Sovjethæren gik ind i Pragh for at knuse den folkelige opstand, blev jeg indkaldt til søværnets eksercerskole i Auderød ved Frederiksværk. Stod 3. verdenskrig for døren ?- Der var voldsom aktivitet på kasernen og meldinger om, at der skulle ske mobilisering, fæg blandt det bluseklædte personel . Jeg var overbevist om, at jeg her oplevede mine sidste timer og måtte erkende, at jeg hørte til blandt denne jords mest uheldige skabninger, der lige havde fået familie, barn, embede og jeg ved ikke hvad, for at havne i sådan en suppedas. Det gik nu knap så slemt. Som bekendt blev den danske krigsmaskine og knytnæve mod øst ikke sat i gang, og jeg blev hvervet til Søværnets Tamburkorps som trompetter med pligt til at spille flaget op og ned og trutte skafning i officersmessen og signalhorn ude på skibene, når der skulle afholdes ceremonier, som f.eks.

kongebesøg eller udenlandske krigere på NATO-inspektion. Desuden fik jeg fornøjelsen af at spille i halvlegen til svenskerlandskamp i Idrætsparken og til et væld af byfester. Det stod på i 14 måneder, og endelig blev jeg sluppet fri og hjemsendt i nåde og yderligere bekræftet i, at miljøets påvirkning var en kolossal faktor for personlighedens udvikling. Jeg var blevet en sær karl af det soldateri, og i lang tid efter var jeg præget af denne meget specielle atmosfære. Jeg fik nok at se til efter hjemsendelsen, for midt i forløbet var min familie flyttet til Sjælland, og jeg havde fået overflyttet min stilling til en skole i nærheden af Holbæk, Søstrup hed byen og skolen var en såkaldt Træningsskole, en udskilt skole for imbecile svært retarderede elever. En specialskole for de mest specielle, en på alle måder tåbelig satsning, dette at samle sprogsvage analfabeter ofte med svære fysiske handicaps og plejebehov på ét sted.

Efter tre dages ansættelse befandt jeg mig pludselig i en konstitueret lederstilling på denne skole. Min hidtidige leder og gode ven, Jørgen Høgh, blev pludselig alvorligt syg, og jeg blev gjort til Danmarks yngste skoleleder for denne tosseskole. En af mine første genistregere var at tage på hjemmebesøg hos familierne, og en dag befandt jeg mig på Tølløse Børnehjem, der vrimlede med børn, der ikke gik i skole. Det var københavnske mongoler, der var anbragt på ventehjem. De var i alderen fra 6 til 12 år og gik og ventede på at der skulle blive pladser på det, der dengang hed Børnehospitalet i Vangede, men indtil da gik de bare der i dyb isolation, gemte og glemte. Jeg visiterede straks hele bundtet på stedet. De befandt sig jo i mit skoledistrikt, og der var vel undervisningspligt her til lands? Problemet var, at der ikke forelå nogen form for betalingstilsagn fra det Københavnske forsorgscenter til det Vestsjællandske do, men den detalje syntes jeg godt, man kunne få ordnet bagefter. Der var andre, der havde en anden mening, så jeg stod til næser og skideboller, og jeg ved ikke hvad, men det var her, jeg lærte mig den regel, at det er vigtigt at handle i situationen, og så må der ryddes op bagefter. Havde jeg også lært det på seminariet? Joh såmænd: Når der skulle laves scene i festsalen til forskellige arrangementer, var pengene knappe, men man kunne altid låne tømmer vederlagsfrit hos Peter Christensen, når bare der ikke blev savet eller slået søm i det. Det var jo sjældent at længderne passede nøjagtigt. Var bjælken lidt for lang, kunne problemet løses ved, at man fjernede et par sten i væggen, så den passede. Konstruktionen blev endda ekstra stabil på den måde, og hvis man ellers sørgede for at få muret og pudset og til sidst pletmalet, var der ingen, der opdagede det lille trick - også her var der alt for mange misteltene, der skulle tages i ed, hvis komandovejene skulle følges, og tiden ville bare gå. Tiden for en åndssvag var i øvrigt lige så værdifuld som kontorchefens, kunne jeg argumentere, og det gjorde åbenbart indtryk, for resultatet blev, at skolebussen den efterfølgende uge kunne slippe en hoben mongoer løs. Som en anden Dengis Khan -hær væltede den ind i skolen. Jeg har aldrig oplevet magen til invasion. Der var motivation så det klodsede. Nu skulle der sat'ne gås i skole. De åd madpakker straks fra morgenstunden. Både egne, kammeraters og personalets, og de drønedede rundt som gale aber og undersøgte alt - der var sandelig kommet liv i huset.

På længere sigt var opgaven med undervisning af en samling sprogløse og svært retarderede, der ikke kunne bruge hinanden som modeller og støtter, en syg form for satsning. Den segregerede skoleform var et produkt af visse stærke forældregrupperes ønske om, at deres smådumme børn ikke skulle omgås idioterne, der så igen stod som dem, der betalte gildet. Det kunne jeg ikke se nogen mening i, så da muligheden bød sig i sommeren 1970, flyttede jeg. Jeg fik en lærerstilling i København hos min gamle ven Sven Gudman på en nyetableret forsøgsskole for voksne åndssvage af alle mulige slags. Den hed Højskolen i Spaniensgade og var etableret i et nybygget kompleks på Amager, der hvor forlystelses-etablissementet "Landsbyen" tidligere lå. Skolens ide var at få lappet på de unge menneskers mangelfulde skolekundskaber.

I hine tider begyndte diskussionen på bjerget at handle om at få udnyttet hidtil lukkede hjernefelter og styrket det understimulerede. Dvs. man skulle afstå fra gentagelse af tidligere forsøgte indlæringsmetoder, og tvært imod forsøge at stimulere styrkesiderne hos den enkelte - være musiske og kreative. Nu om dage er disse principper i høj grad blevet gangbar pædagogik, når der tales om undervisning af hjerneskadede eller sindslidende, psykotiske, ja sågar helt almindelige mennesker, men den gang og stadig i visse fagfixerede politikeres bevidsthed var det kættersk tale at hylde det princip.

Jeg var idemand til oprettelsen af et hjerneskadeprojekt på Vejlefjordcentret i 1988, (her springer kronologien, så det kommer jeg nok tilbage til), hvor netop dette princip stod sin prøve på en gruppe ikkeåndssvage, og i dag er det noget, som alle de store dyr i hjerneskadeverdenen prædiker. (Steen Larsen og hans hjernesvind på DLH i midtfirserne lagde ud). Sådan kan det gå, men uden Enemark var jeg nok aldrig kommet på det der med at turde at rotere med så store armbevægelser. Da jeg i 2. seminarieklasser skulle til eksamen i skrivning, blev jeg trukket til side af samme frk. Enemark, og hun betroede mig, at hun forventede, at jeg MINDST fik UG i skrivning. Eftersom det var den højst opnåelige karakter, var det jo noget af en formulering, men siden har jeg ofte, når noget nyt skulle prøves, erindret denne sætning. Lys og skæpper er godt nok, men Enemarks fyndord.... se den slags sætter ting i gang. I 1974 overtog jeg lederjobbet af Højskolen efter Sven.

Her følger så et længere afsnit om de brølende 70-ere:

Alt, hvad vi foretog os, var oprøvet. Vi skulle selv definere undervisningens mål og midler, og der skete ærlig talt mange mærkelige ting. Skolens fremtid var i høj grad afhængig af, at succeskravet fra bestyrelsen for Statens Åndssvageforsorgs-, senere Socialstyrelsens side blev imødekommet, så det gjaldt bare om at klø på.

Vi var en halv snes ansatte og karakteristisk for virksomheden var, at alle arbejdede en hvis legemsdel ud af benklæderne for at opnå gode resultater. Det besynderlige skete. Det lykkedes at opfylde målsætningerne. Af det kan man lære, at underviserens engagement er ligefrem proportionalt med resultatets kvalitet. Hov! "Deja- Vu": Sådan var det jo også på seminariet. F.eks. da vi havde sat os for, at lave et elevblad (Nota Bene kaldet). Da var det den dybe tallerkens genopfindelse, der blev sat i værk. Eller når vi lavede scenografi til

koncerter, fester, elevrevyer eller teaterforestillinger. Der blev eksperimenteret på livet løs. Der skulle laves plakater, og til Seminariets store satsning på 250års fødselsdagen var det hele den store sal på Tønderhus, der skulle udsmykkes i Balthasars ånd .

Det så ud til at skulle lykkes med at få toserne til at udvikle sig til gode og nyttige samfundsborgere. Behaviorismen blev lanceret af amerikanske kraftpædagoger (Heber, Gardner og Flanagan, og hvad de nu hed), som vi gennem styrelsen og undervisningsministeriet var kommet i forbindelse med. Vi deltog livligt i forskellige interessante forsøg, og eleverne lærte en hulens masse, men ikke just det forældre og pårørende havde drømt om. Med skolens signal om, at det var elevernes og ikke andre perifere personers behov, vi skulle tilgodese, kom det uvægerligt til adskillige konfrontationer. En psykolog-kloning, ved navn Benny Lihme lancerede begrebet konfrontationspædagogik i en artikel i dagbladet Information, men jeg vil nu foretrække at kalde det reaktionspædagogik. Tænk på, at hver åndssvag jo scorede den højeste invalidepension, og med tillæg af forskellig art gjaldt det jo om at bevare det laveste funktionsniveau, så der ikke skete skred i de små familiers budgetter og afdrag på campingvogne, sommerhuse og gud ved hvad der blev investeret i - for det stakkels barns skyld naturligvis, men resten af familien var da altid velkommen til at benytte sagerne inkl. bilen, som tumpen jo alligevel ikke havde hjemmel til at føre. For de institutionsanbragte forholdt det sig lidt anderledes, men den generelle stil var, at personalet klamrede sig til beboerne, der ikke skulle flytte videre ud i livet. Man vidste, hvad man havde og kunne også se, hvad man risikerede at skulle modtage.

I takt med lægevidenskabens landvindinger var der en stigende tilgang af svært multihandicappede børn, der lagde billet ind på institutionspladserne. Og så var det da synd at slippe de efterhånden voksne veltilpassede "kæledyr" ud i den rå verden. Denne reaktionsfilosofi havde jeg da også med fra Tønder, når jeg nu tænker over det. Den opstod, da jeg i elevforeningsregi sammen med Sven Gudman og Jørgen Poulsen m.fl. arrangerede et stort anlagt offentligt anti-atombombe/ kraft møde i festsalen. Hovedtaleren var Carl Scharnberg. Jeg havde lavet nogle 20 meter lange plakater på bordpapir, og de blev klæbet op på plankeværket, der var opsat omkring det gamle bryggeri, der var under restaurering på den anden side af Østergade. Rektor med hans kommunistforskrækkelse gik amok og truede os med eksklusion og meget andet, og reaktionen udeblev naturligvis ikke. Arrangementet blev vist gennemført, men plakaterne blev hevet ned eller overklæbet, og jeg lærte meget om at aktionere og om håndteringen af reaktioner. Når det så var blevet folk fra samfundets lavest rangerede gruppe, jeg havde fået med at gøre, var det kun naturligt, at give dem gode råd og øse af erfaringerne i disse nye sammenhænge. Vi måtte tage udgangspunkt i elevernes situationer, og det var helt nede fra bunden, skal jeg lige love for. Vi blev bemærket i faglige kredse og vores københavneradresse, selvom den var på Amager, gjorde, at ministerierne og styrelsen begyndte at sende især udenlandske pædagogik - turister omkring os, når de nu var i byen.

Nu befinder vi os i 1974, hvor jeg bliver forstander for skolen. Et af de projekter, vi arbejdede med (for nu arbejdede man med projekter), var Fællesmarkedet, og spørgsmål om påvirkning sydfra af de åndssvages livsvilkår i Danmark førte til, at vi ville drage ned i Europa for ved selvsyn at se, hvordan situationen tegnede sig. Man må hele tiden have for øje, at det var analfabeter, vi havde med at gøre, så slagordet, der lå til grund for de fleste af vores aktiviteter, var: "Hvis du vil lære verden at kende, må du selv betræde den, eller rettere, - vade rundt i den". Og så drog vi sydpå. Der blev søgt penge, og med en passende sum drog vi af sted i to lejede busser, som vi selv kørte. Tvindskolerne havde sat deres præg også på vores måde at lave skole på. Vi kørte ned og besøgte artsfæller i de forskellige vesteuropæiske lande, hvor vi på den mest brutale måde kunne genvisitte folk, der havde besøgt os. Systemet var, at vi kørte så langt som halvdelen af pengene rakte for derefter at køre nordpå igen. På den måde nåede vi ned i midten af Frankrig. Hele arrangementet mindede egentlig meget om den tur, vi på seminariet i 1965 fik arrangeret på historie - og formningslinieholdene til det daværende Sovjetunionen, hvor Japsen på fortrinlig vis udnyttede sine kontakter og sproglige evner.

Turen rundt i EF var lærerig og satte den hjemlige tilværelse i perspektiv for både lærere og elever. Der var ikke megen inspiration at hente fra vore sydlige naboer, måtte vi erkende. Almen voksenundervisning var så godt som ukendt sådan ca. syd for Ejderen, og så at udøve det på åndssvage var noget af en provokation for de venlige mennesker, der lagde ryg til os, hvor vi kom hængende frem. At det hele siden har udviklet sig til en ret så omfattende knowhoweksport, er jo bare fint, og lur mig om ikke, de er ved at overhale os, hvad kvalitet og resultater angår, de tyskere, hollændere, spaniere osv.

Tilfældige hændelser, eller den der med at være på rette sted på rette tid, fik nu afgørende betydning for den videre udvikling. Cristiania var blevet udråbt til fristad et par år tidligere, men debatten om nedlæggelse brød ud i lys lue i 74, og efterhånden var borgerskabets rasen ret så højlydt. Vores elever rasede med, og det hele virkede som om, der var en fryd til stede over, at der var dukket en gruppe nye prygelknaben op, som kunne overtage vores elevs sidstepads i hakkeordenen. Her måtte altså sættes ind med noget toleranceskoling, og straks var der nogle friske medarbejdere, der fik arrangeret en lejrskole ude i fristaden. Det kan der berettes meget om, og i hvert fald blev min direktion stiktosset, fordi den frygtede, at der ville sive noget til pressen. Det skete imidlertid ikke, men vi lærte, at undervisning i høj grad havde noget med bevidstgørelse at skaffe. At vi faktisk skulle vække de på alle måder sløvede åndssvage, før der kunne stoppes noget ind. Det var Grundtvig i rendyrket form og meget i overensstemmelse med, hvad vi lærte på seminariet om den sag.

På den tid skiftedes etiketten på eleverne ud. De åndssvage blev for en tid til evnesvage, men den holdt ikke længe - snart blev de udviklingshæmmede. Så begyndte vi at diskutere med omgivelserne dvs. familier og plejepersonale, hvem der var udviklere, og hvem der var hæmmere i det spil. Det var jo meget smart at få fundet skurkene, så de kunne nedkæmpes. Det skabte en del røre i de små hjem, at vi tillod os at beklukke omgivelsernes motiver til at

engagere sig i tosserne og også at diskutere, hvad vores egne motiver til at beskæftige os med dem kunne være. Vi talte meget om prygelknaben-effekten og om, at janteloven skulle bekæmpes nedefra og andet venstreorienteret teori, og jeg må erkende, at der efterhånden blev lyttet mere og mere til os.

Der blev lavet målsætninger om eksperimentet som metode. Det betød, at undervisningen fik karakter af "grundforskning" sådan at forstå, at vi kastede os ud i forehavender, der for begge parter - elever og lærere - var uprøvede og udelukkende blev båret af engagement og tro på egen fortrinlighed. Vi kunne gå på vandet, og vi var ikke ene i den tro, tænk på det, der skete med stovepladerne på Vangedehuse eller Strandparksskolens korstog for begrebet "videnskjulende", Tvindskolernes totalpædagogik eller gamle Helveg Petersens "Sent Udviklede", bare for at nævne nogle af de profeter, vi konkurrerede med. Vi stod som sagt for famlepædagogikken (det legende menneske om man vil), men efterhånden blev der foretaget justeringer, således at vi kombinerede det vilde med almindelig sund fornuft og tradition samt den viden, medarbejdere hentede på kurser om specifikke handicaps. Dette mix blev fra midten af 70-erne og fremefter vores stil og styrke.

Så oprandt Landsforeningen Evnesvages Vel 25 års jubilæum. Det skulle festligholdes med en stor udstilling i Københavns Rådhus med pandekager, dronning Ingrid og hele pibetøjet. Vi blev inviteret med til at arrangere en stand på udstillingen, der beskrev de fortrinlige ting, vi lavede, og som landsforeningen kunne promovere sig på. Vi boede jo i et hus, som de havde opført og så sidenhen udlejet til staten for en aldeles blodig husleje. Der blev afholdt fællesmøde om sagen på skolen, og beslutningen blev, at jeg skulle møde op med et forslag om, at vi opførte en stor sort box på 10 gange 3 meter og med en dør i hver ende. Fidusen skulle være, at eleverne skulle gå rundt derinde, se mystiske ud, og forklædte som plejere og læger og andet personale skulle de så udsætte de besøgende, der kunne lokkes ind i kassen, for 10 minutters anbringelse under forsorg. Ved hjælp af IQ-tests, piller og almindelig nedladende behandling, skulle der skabes en debat om den ringe tilværelse, man tilbød de åndssvage her til lands. Den menige udstillingskomite gik ind for idéen, men da landsformanden, landsretssagføreren fik nys om planerne, blev der grebet hårdt ind. Beskeden om, at projektet var stoppet, fik jeg tre dage før udstillingens start, og min spontane reaktion var, at vi så ville arrangere hele showet som en demonstration på Rådhuspladsen i forbindelse med udstillingens åbning. Kort tid før havde vi af daværende sporvejsborgmester Edel Saunte fået foræret en udrangeret bybus, og i løbet af de tre dage, der var til rådighed, fik vi indrettet bussen som en nydelig prototype af en tosseanstalt. På slaget tolv, da alle de officielle gæster troppede op foran Rådhusets hoveddør med kongehuset i spidsen og pigegarden fra Gladsakse, svingede vores store skrummel af en bus malet køkkenblå op foran samme dør med polititilladelsen til demonstration klæbet op i forruden. Ud sprang et hold teknikere og stillede et kæmpe højtaleranlæg op, og eleverne myldrede frem med plakater og resolutionstekster. Der blev sunget hjemmelavede sange, og jeg skulle holde en brandtale om situationens alvor, og hvad man nu ellers kunne sige i den

højtidelige anledning. Det lykkedes at få lokket folk ind i bussen, og de blev efterhånden bundet forsvarligt med muffetrøjer, spændetrøjer, angrehandsker osv. og udsat for temmelig megen nedladende behandling. Helt galt gik det jo, da vi nægtede at løsne båndene på en aggressiv dame, før hun havde spist nogle pebermynter hældt på forskellige pilleglas, som hun blev tilbudt for at falde til ro. Konen råbte og skreg, og i det samme kom der et hold TV-folk forbi med unge Vagn Simonsen i spidsen.

Der blev filmet og interviewet, og samme aften dengang i 1974 var der et flere minutters langt indslag i Tv-avisen. Reaktionen var overvældende. Det strømmede ind med breve, opringninger, ja sågar digte tilegnet os og en lang række invitationer fra seminarier, højskoler, biblioteker, DLH, osv. om at komme ud og optræde.

Den vågne tilhører vil måske efterhånden spørge, hvor mine pointer bliver af, og hvad det her har med Tønder Seminarium at gøre. Til dem vil jeg svare, at det har det i høj grad, for når man som jeg, der i virkeligheden er et særdeles tilbageholdende og selvudslettende gemyt, igennem seminariets skoling på musiklinieholdet hos Ib Kromann blev tvunget til at synge bassoloen i Haydn's Juleoratorium til en julekoncert i en stopfyldt Kristkirke, ja så er en bitte tale på Rådhuspladsen i København det rene pjank, selvom også forstærkeren blæste lyden op, så det kunne høres helt over på Hovedbanegårdens perron 8. Jo, på seminariet blev vi faktisk kastet ud i situationer, hvor personlig overvindelse hørte til dagens orden, og suset af en sådan erfaring er, hvad jeg vil kalde PÆDAGOGISK GRUND - FORSKNING.

Det blev et andet dogme i den Møballeseke pædagogik og kunne også formuleres således: "Spring ud i det og vid, at du sandsynligvis vil lande, i hvert fald på et ben, og sandsynligheden for, at du totalt kiks springet, er meget ringe, hvis du tror på din sag"

Vi bøvlede på med andre smarte slagord og betingelsen for, at eleverne kunne flytte deres til tider ret så få brikker, var, at de forstod, hvem de selv var, og hvor de med rimelighed kunne håbe på at komme hen. Der blev lavet individuelle undervisningsplaner, der på det nærmeste var formulerede som kontrakter.

Endnu et fyndord var dét om synliggørelsen af de handicappede ved personlig deltagelse som en forudsætning for at foretage den integration og normaliseringsproces, som politikere og andre gode mennesker så stærkt efterspurgte.

De mange henvendelser, vi fik p.gr.a. foromtalt TV-indslag, gav rige muligheder for at få realiseret synliggørelsen. Der blev konstrueret en masse små sketches om de åndssvages dagligliv. Kravet var, at de skulle være rimeligt sandfærdige, hårdtslående og så gerne med humoristiske pointer. Det blev til en vældig rejsende kabaret, kaldet Cirkus Åndssvag. Vi turnerede landet rundt hele foråret 75 i vores gamle bus. De rabierte TV-folk fra det, der hed Ungdomsredaktionen med Steen Bådsgård i spidsen, fik nys om, hvad der foregik, og dagen efter, vi var landet i København, blev vi lokket ud til Malernes hus i Stengade, hvor der kunne foregå en Tv-optagelse af hele showet. Der var afsat to dage til det, og kort tid efter røg det så ud i æteren med små smarte elevinterviews lagt ind imellem de forskellige numre. Dagen efter var der utrolig flotte anmeldelser i samtlige dagblade, og jeg ved, at man

stadig bruger den udsendelse som eksempel på vedkommende og epokegørende fjernsyn i DR, når nye journalister skal oplæres i håndværket.

Åndssvage var ikke længere pr. definition ækle, men var ved at blive nuttede. Vi lavede bl.a. en sketch, hvor vi iværksatte en "slavehandel" - der skulle sælges tosser som alternative kæledyr til de måbende tilskuere, og jeg havde fornøjelsen af at være auktionarius i denne forestilling - det udløste en del reaktioner. Man kan roligt sige, at pårørende og oppassere ikke just var positivt stemte ved, at vi således iværksatte en brat opvågning hos mangen en åndssvækling. Derimod var der rigeligt med medvind fra øvrige befolkningsgrupper. Vi opfattede os selv som sneboldtrillere. "Det første skridt er dit !" Lød parolen. Eleverne kunne kun gå hos os i ét år, så herefter måtte de selv sørge for at fastholde og udvide bastionerne, og det betød jo, at der af og til dukkede nogle ringvrag op i form af gamle elever, der skulle lappes sammen. Men efterhånden blev vi vist helt gode til at få effekten og stabiliteten til at bide sig fast. Det der skete, lignede påfaldende den situation, en helt nyuddannet seminarist fra Tønder Seminarium stod i fra den første arbejdsdag. (Hvor har jeg dog lært meget der i Østergade i Tønder, men der kommer mere).

På Seminariet bød traditionen, at de forskellige klassetrin opførte forskellige optrin. Revy i 2. klasse og en større dramatisk opsætning i 4. klasse. Det sidste skete under instruktion af hr. Adolphsen. Desuden lavede man udsmykninger af den gamle festsal til forskellige arrangementer og ikke mindst de årlige forårskoncerter, hvor jeg husker min deltagelse som en stor personlig udfordring og oplevelse, både at forvandle det pakhuslignende lokale til en festsal, men også at få violinen til at rette sig efter de intentioner, hr. Kromann havde for ensemblet, som bestod af voldsomt folgnidende elever, men heldigvis forstærket af de berømte tre L-er: (Land, Larsen og Lorenzen).

Det var altså nærliggende at overføre erfaringerne fra seminariet til min fortsatte skolevirksomhed og gå Show-Vejen med bevidst- og synliggørelsen af tumperne.

Der hvor Planetariet nu ligger lige først på Frederiksberg ved Sct. Jørgens Sø, lå datidens hotte musik- og teatersted, kaldet Saltlageret. Her blev der eksperimenteret med musiske udtryksformer, og det tiltrak den rabiate venstredrejede ungdom og dem, der gerne ville være det. Ungdom, galskab og venstrefløjens absolutter hører sammen.

Jeg husker tydeligt, hvordan der i seminarietiden blev afholdt et prøvevalg blandt eleverne i forbindelse med et forestående folketingsvalg, og hvordan den markante borgerlige dominans udløste en Schoubye-reaktion, hvoraf det fremgik, at han anså det som en naturstridig tilstand, at unge mennesker ikke var mere oprørske for derefter gradvis at give plads for en evt. bevægelse mod højre i det politiske spektrum. Jeg tog den til mig og må indrømme, at jeg nu i mit 56. år har underlagt mig de 3 V-er, godt og vel endda, Villa, Vovse og Volvo (jeg har svært ved at udtale "Mitsubishi", og så i Vejle og på Venstre hånd (når man kommer nordfra, i hvert fald), men i den mellemliggende periode har der været fokus på vildskaben, og føromtalt Saltlager blev base for nye aktiviteter. Vi ville lave en hel forestilling med daglige opførelser, og så skulle der være mulighed for debat med

aktørerne bagefter. Vi lavede et syngespil, der hed "Anita" og skildrede en stadig nedadgående udvikling for en sølle pige, der blev anbragt under forsorgens mere og mere dominerende indsats. Forestillingen kørte for fulde huse i små tre uger, og vi fik mange forespørgsler om at gæsteoptræde både her og der, men skoleåret var ved at rinde ud, så hvis truppen skulle forblive samlet, måtte vi skifte driftsherrer, og vi besluttede derfor at etablere en teatertrup under fritidsloven. Med sponsorstøtte fra Kulturministeriet (Niels Mathiasen) kunne vi arrangere en Skandinaviensturne til Norge, Sverige, Ålandsøerne og slutte af med et brag af en forestilling på Bornholm på Rønnes gamle teater. Oplevelserne på den tur isoleret kunne fylde et helt foredrag. Den rummede alt det, man kunne ønske sig af eksperimenter, overraskelser og indlæring/erfaring - hvor blev vi da kloge. Vel hjemme igen tog vi stykket under behandling, justerede handlingen, oversatte al sangtekst og dialog til engelsk, håndskrev det hele i tegneseriebobler og lavede dias af teksterne, som herefter kunne projekteres op over scenen på en stor skærm. Hele menageriet inkl. 25 - 30 tosser og 5 lærere drog til London, hvor vi gæsteoptrådte på små snedige scener rundt i byen i et par uger. Vi opnåede at blive vældig positivt anmeldt i dagspressen sågar på forsiden af "The Times" (godt nok kun i en énspaltet notits), så vi spillede for fulde huse hver gang.

De efterfølgende år lavede vi en ny forestilling, men med den samme trup. Det var nærmest kabaretforestillinger, vi producerede.

I 1982 sluttede vi af med at brænde hele den tyrkiske musik af ved at lave en gigantopsætning på Falkonérteatrets store scene. Omsætningen på den ene forestilling var knap 1 mio. Vi stoppede, da det hele var på toppen. Lige som på seminarier i sin tid, da vi opførte Maxim Gorkis "Natteherberget".

- Fuld knald på, - sidste mand smider en tændstik, og så er der fest for aktørerne bagefter...

På Højskolen fortsatte vi traditionen med at være udfarende. Et år tog vi toget til Rom med teaterrekvisitter, kørestole og en masse bagage for at lave mimisk gadeteater. Vi var inviteret af og støttede en lokal organisation, der kalde sig for antipsykiatrisk, og som arbejdede for en afvikling af store totalinstitutioner og integration af beboerne. Et andet år var vi i Provence som byen Cavignons gæster og boede på et lille slot midt ude i makien. Vi kørte rundt til de små byer i området og drog hængende ind til bymidterne, hvor vi opførte en cirkusforestilling, til borgernes undren. De havde aldrig set åndssvage i fri dressur før, så der blev nok snakket en del i de små hjem.

I de år var jeg travlt beskæftiget med at drage rundt og fortælle om vores gøren og laden og fik på den måde solgt ideen om den specielle form for pædagogik, vi bedrev, til andre. Der var kontakter til mange lande så langt væk som Indonesien, Australien, Japan og Sydafrika CNA. Disse gode folk har med forskellige gradueringer taget ideerne op og tilpasset dem de lokale forhold. Hvordan det ser ud i dag, er jeg ikke istand til at gøre rede for, men det kunne da være sjovt at forske lidt i det. (Det må jeg overveje). Men der er nok ingen tvivl om, at dansk specialundervisning var toneangivende på det tidspunkt. Nu er bøtten vendt.

Mens de andre har fortsat en udvikling, er vi stagneret herhjemme med for mange gebrugs lærere, trættende arbejdstidsregler og overadministration.

Her til lands deltog jeg livligt i debatten og piskede landet rundt med glødende indlæg i forskellige auditorier og mødelokaler. I 1986 opnåede jeg på et møde for ledende embedsmænd og politikere fra amterne at blive årsag til, at en fremskridtsdame fra Ribe amt midt i mit indlæg afbrød mig og erklærede, at hun fik kvalme af at høre på mig. Jeg kan desværre ikke huske, hvad hun hed, men jeg kan huske, at hun ikke brød sig om mine holdninger, som formodetlig har været meget lig det, jeg her har disket op med - så hvis nogen har fået det på samme måde som udvalgsformanden fra Ribe, så sig bare til - så kan vi da holde en lille pause. Men ellers faldt foredraget vist i god jord. Kort efter blev jeg i hvert fald ansat i Vejle amt med opgaven at starte en helt ny voksen-specialskole med en meget mere varieret elevgruppe af alle mulige forskellige handicaps og en langt bedre økonomi, end den jeg kendte fra København. Skolen voksede. Der foregik sammenlægninger og personaleforøgelse. Elevgrundlaget udvidedes og omfattede handicappede i hele spektret fra dybt åndssvage til højt uddannede hjerneskadede (trafikuheld og hjerneblødninger, som årsag til handicap). Vejleskolen var en meget spændende virksomhed, selvom jeg nok ikke just vakte jubel i personalegruppen, når jeg busede ud med Københavnerstilen og erklærede, at jeg nærmest var imod genbrugslærere, eller at fritidspædagoger måske ikke burde være hos os, for vi havde brug for at personalet var pædagoger i arbejdstiden. Eller at børnehavepædagoger måske ikke burde ansættes på en voksenskole, fordi en eller anden forhistorisk overlæge havde erklæret, at åndssvage var evige børn. Men den ledelsesmæssige stil i amtet var fremsynet og moderne, og jeg havde utrolig frie hænder til at udvikle stedet. Måske skulle jeg også have brugt mere plads i foredraget til beskrivelse af hændelser i Vejle, men i det store og hele drejer det sig om de samme principper, som allerede er omtalt, bare oversat til Jysk, så det hele ville blive endnu mere langtrukket, men noget nyt var i hvert fald, at jeg væltede mig ud i landsdækkende arrangementer: Musik- og Teaterfestival for specialskolerne, Kulturkonferencer med stor gennemslagskraft i amternes handicappolitik, oprettelse af landsorganisation for udviklingshæmmede og hjerneskadeundervisning er nogle af de større initiativer, jeg var igangsat af, og det har været sjovt. Jeg er kommet i forbindelse med mange store kulturpersonligheder i forløbene og har stadigvæk bevaret venskabelige relationer til nogle af dem, så selv om jeg er førtidspensioneret, så er jeg her stadig, især takket være professor Gösta Pettersons formidable indsats, men også fordi jeg kan se tilbage på et utroligt rigt liv og stadig bevare humøret og fanen højt.

Men hvor blev pointen egentlig af? - Nåh jo! Det var det med seminariets gennemslagskraft

Jeg har vel ansat ca. 200 lærere i min tid, og jeg synes at have erfaret, at dem, der var uddannet på de små steder, som regel var de bedste. De havde et engagement og en ildhu, som dårligt skabes på en stor lærerfabrik med fast åbningstid og stramt teoretisk pensum. Hr. Hårders seminarienedlæggelser var i den grad en hån imod disse kvaliteter og betød et tilbageskridt for dansk skoletradition, som nok er uopretteligt.

Hvis der er tid og interesse for det, kan jeg fortsætte med tossehistorier fra det virkelige liv indtil i morgen, hvis det skulle være, men et par stykker skal I nu ha', for at understrege, at der er bund i min påstand om, at jeg har moret mig:

Theodor som Mc. Cloud ridder ned til Burger King. Om Vagn Simonsen og Jesper Klein. Hanne og støvsugeren.

Møllerups totale fiasko som normal harmonikaspiller.

Bent Pedel, som bærer af Münchausensyndromet . Kaffebordet i Belgien.

Stjenquist der stikker ild til den gamle herres avis.

Sawoykål og hvalbøffer.

Møller Dahlsen-festen på Amagerfælledvej.

Susanne hest.

Leif og Preben. Skyder med knaldhætter - skal der være forskel?

Casper i Sct. Peterskirken - "Se til højre - se til venstre !"

Gert Tofter i praktik på Land og Folk.

Ove Sørensen som gårdsanger.

Søren Jappe i Lorry

Irene hentes på politistationen,

OG SÅ ER DET VIST PÅ TIDE AT SLUTTE.